

20 χρόνια από την εξέγερση των Ζαπατίστας: Το ημερολόγιο της αντίστασης

subcomandante insurgente Marcos

Στα τέλη του 1993, η Ιστορία είχε τελειώσει για τους αφέντες αυτού του κόσμου. Τα συντρίμια του Τείχους, είχαν γίνει τουριστικό αξιοθέατο, η ζεστή αγκαλιά της ελεύθερης αγοράς χώραγε όλο τον κόσμο πλέον. Δέκα «τρελοί» –νοσταλγοί του παλιού κόσμου - στην Κούβα, δεν ενοχλούσαν κανένα. Όλα πήγαιναν ρολόι.

Την Πρωτοχρονιά του 1994, οι μητροπόλεις του πλανήτη φώτισαν για να υποδεχθούν το νέο έτος. Το Μεξικό ετοιμαζόταν σε συνεργασία με τις ΗΠΑ να ενεργοποιήσει την NAFTA (άλλη μια συμφωνία για την ελευθερία της αγοράς). Σε μια γωνιά του κόσμου όμως, η λάμψη ήταν αλλόκοτη.

Στα βουνά της Τσιάπας, δεν στήθηκαν ούτε γιγαντοοθόνες, ούτε εντυπωσιακά countdowns. Δεν άναψαν καν βεγγαλικά. Άναψε μια μονάχα σπίθα. Η σπίθα που θύμιζε πως η Ιστορία δεν είχε σταματήσει.

Ο Μάρκος, ο Μόισες, η Ελίζα μαζί με περίπου 3000 συντρόφους τους, κάλυψαν τα πρόσωπα τους, πήραν στα χέρια τους τα AK-47 και βάδισαν προς την ελευθερία. Κήρυξαν τον πόλεμο ενάντια στο Μεξικανικό Κράτος.

Ο EZLN. Οι Ζαπατίστας. Ένας στρατός χωρίς στρατηγούς. Ένας λαός χωρίς αφέντες. Μια ιστορική ανορθογραφία, που άνοιξε ένα νέο κεφάλαιο στην υπόθεση της κοινωνικής χειραφέτησης. Μια στιγμή στον χρόνο που έδειξε πως η δίψα για αξιοπρέπεια και ελευθερία είναι αστείρευτη.

Αυτοί που έκρυψαν τα πρόσωπα τους για να μπορέσουμε να τους δούμε. Αυτοί που με τα λόγια του Μάρκος: «Αντί να υφαίνουν την ιστορία τους με εκτελέσεις, θάνατο και καταστροφή, επιμένουν να ζουν. Και οι πρωτοπορίες του κόσμου τραβάνε τα μαλλιά τους, γιατί μπροστά στο δίλημμα "ή θα νικήσουμε ή θα πεθάνουμε" αυτοί οι ζαπατίστας ούτε νικούν μα ούτε και πεθαίνουν, ούτε όμως παραδίνονται. Και απεχθάνονται τα μαρτύρια τόσο όσο τη λιποψυχία.»

20 χρόνια πέρασαν. Μια γενιά ανταρτών έχει μεγαλώσει στα βουνά, αντικρίζοντας κάθε μέρα τα σκυλιά του εθνικού στρατού να παλεύουν δίχως επιτυχία να αφανίσουν την Τσιάπας και τον εξεγερμένο λαό της. Μια γενιά ανθρώπων που έμαθε να βλέπει το χαμόγελο πίσω από την πασαμοντάνια.

Για τον κόσμο της αντίστασης σε κάθε γωνιά της γης, ο αγώνας των Ζαπατίστας ήταν η υπενθύμιση. Είμαστε ακόμα εδώ. Στο Σιάτλ, στην Πράγα, στο Καράκας, στο Πόρτο Αλέγκρε, στη Φλωρεντία, στο Παρίσι, στην Αθήνα, στην Ταξίμ.

20 χρόνια μετά, ο Μάρκος είναι δάσκαλος στη Βενεζουέλα, φοιτητής στη Χιλή, άνεργος στην Αθήνα, μαθητής στη Ρώμη, πρεκάριος στη Μαδρίτη, εξεγερμένος στην Ταξίμ, διαδηλωτής στην Ταχρίρ, κυνηγημένος στην Παλαιστίνη.

Αναδημοσιεύουμε λοιπόν ένα μικρό απόσπασμα από το «ημερολόγιο της αντίστασης» του εξεγερμένου υποδιοικητή Μάρκος (μεταφράστηκε και κυκλοφόρησε στα Ελληνικά χάρη στην θαυμάσια δουλειά που έκανε η «σπείρα»).

Ένα απόσπασμα που θυμίζει το ξεκίνημα μιας μικρής ομάδας το 1984. Θυμίζει πόσο σημαντικό είναι να μαθαίνεις, να ακούς και να συζητάς. Πρώτα να ακούς και μετά να μιλάς. Θυμίζει πως πήραν την απόφαση εκείνη την πρωτοχρονιά του 1994 να διαλέξουν, όχι ανάμεσα στην ζωή και στον θάνατο, αλλά να μην πεθάνουν στη λήθη. Γιατί η μνήμη έχει σημασία. Θυμίζει την αλληλεγγύη, όχι την φιλανθρωπία γιατί «η λύπηση είναι βρισιά και η ελεημοσύνη χαστούκι».

20 χρόνια μετά, η Τσιάπας είναι ζωντανή και περήφανη. Της χρωστάμε πολλά.

barikat

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΝΑΣ ΘΑΝΑΤΟΣ

...

Εμείς λοιπόν, προετοιμαζόμασταν για 10 χρόνια να σκοτώσουμε και να σκοτωθούμε, να χειριζόμαστε όπλα και να πυροβολούμε, να κατασκευάζουμε εκρηκτικούς μηχανισμούς και να εκτελούμε διάφορες στρατιωτικές manóvres, στρατηγικές και κόλπα, εν ολίγοις να κάνουμε πόλεμο, μετά τις πρώτες ημέρες της μάχης υποστήκαμε μια δυναμική έφοδο ενός πραγματικού στρατού, αρχικά από δημοσιογράφους και εν συνεχεία από άντρες και γυναίκες κάθε δυνατής κοινωνικής, εθνικής και πολιτισμικής προέλευσης. Ήταν μετά από τις «Συνομιλίες στον καθεδρικό ναό»[1], που έλαβαν χώρα το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 1994. Οι δημοσιογράφοι έρχονταν και παρέρχονταν, αυτό όμως που εμείς αποκαλούμε «κοινωνία ίων πολιτών», προκειμένου να το διαφοροποιούμε από τους πολιτικούς και να μην το κατηγοριοποιούμε σε κοινωνικές τάξεις, δεν έλειψε ποτέ από κοντά μας.

Μαθαίναμε. Όπως άλλωστε και η «κοινωνία» αυτή. Μαθαίναμε να ακούμε και να συζητάμε - και η κοινωνία αυτή επίσης φαντάζομαι. Φαντάζομαι επίσης ότι η μαθητεία αυτή υπήρξε λιγότερο επίπονη για εμάς.

Αυτή υπήρξε άλλωστε και η ουσιαστική προέλευση του EZLN. Μια ομάδα «πεφωτισμένων» που έφτασαν από την πόλη στα χωριά για να «απελευθερώσουν» τους καταπιεσμένους, και οι οποίοι ερχόμενοι σε επαφή με την πραγματικότητα των ιθαγενικών κοινοτήτων συνειδητοποίησαν ότι μάλλον μισοσβησμένες φωτίτσες ήτανε, παρά πεφωτισμένοι. Πόσος καιρός πέρασε αλήθεια πριν καταλάβουμε ότι αυτό που έπρεπε να μάθουμε ήταν να ακούμε πρώτα και μετά να μιλάμε; Δεν είμαι και τελείως σίγουρος, καθώς έχουν περάσει αρκετά φεγγάρια από τότε, αλλά θα πρέπει να ήταν πάνω-κάτω δύο χρόνια. Σαν να λέμε δηλαδή ότι αυτό που το 1984 ήταν ένα κλασικό επαναστατικό ανταρτικό (ένοπλος ξεσηκωμός των μαζών, ανάληψη της εξουσίας, αποκατάσταση του σοσιαλισμού από τα πάνω, πολλά «είδωλα», ήρωες και μάρτυρες, ένας τέλειος κόσμος τελικά) το 1986 είχε πια μετατραπεί σε ένα ένοπλο κίνημα, εντελώς ιθαγενικού χαρακτήρα, που άκουγε με προσοχή και μόλις που τραύλιζε τις πρώτες λέξεις που μάθαινε δίπλα στο νέο του δάσκαλο. Τους ιθαγενικούς λαούς[2].

Νομίζω ότι ήδη εξιστόρησα τη διαδικασία αυτή του σχηματισμού (ή μάλλον του επαναπροσδιορισμού) του EZLN. Αν επαναλαμβάνομαι, δεν το κάνω για να σας ρίξω στη

νοσταλγία, αλλά για να σας εξηγήσω πώς φτάσαμε στη δημιουργία του πρώτου «Aguascalientes[3]» καθώς και στη μετέπειτα εξάπλωσή τους στην εξεγερμένη γη των ζαπατίστας.

Αυτό που προσπαθώ να πω λοιπόν είναι ότι το βασικό συστατικό στοιχείο του EZLN υπήρξε η εκμάθηση του πώς να ακούμε και να μιλάμε. Νομίζω, λοιπόν, ότι μάθαμε καλά το μάθημά μας εξ ου και είχαμε επιτυχία. Με τη δύναμη που μας έδωσε η νεοαποκτηθείσα αυτή ικανότητα, ο EZLN μετατράπηκε γρήγορα σε μια οργάνωση όχι απλά πολυάριθμη σε μαχητές, μα κυρίως στενά συνδεδεμένη με τις ιθαγενικές κοινότητες.

Για να το πω κι αλλιώς, πάψαμε να είμαστε «ξένοι» και μετατραπήκαμε σε ζωντανό κομμάτι της ξεχασμένης αυτής από τον κόσμο και από το Μεξικό γωνιάς του κόσμου. Των βουνών του νοτιοανατολικού Μεξικού.

Έφτασε λοιπόν μια στιγμή, την οποία δεν μπορώ να προσδιορίσω ακριβώς, που δεν ήταν πια ο EZLN από τη μια και οι κοινότητες από την άλλη, ήμασταν όλοι, απλά, ζαπατίστας. Σκόπιμα γίνομαι τόσο λακωνικός όταν περιγράφω αυτή την περίοδο. Ελπίζω να μου δοθεί αργότερα κάποια άλλη ευκαιρία και μέσο να εξιστορήσω λεπτομερώς αυτή τη διαδικασία που, μέσα σε όλη της τη σκληρότητα, δεν στερήθηκε αντιθέσεων, πισωγυρισμάτων και μεταπτώσεων.

Το θέμα είναι τέλος πάντων ότι βρισκόμασταν ακόμη σε αυτήν τη διαδικασία μαθητείας (γιατί κατά την προσωπική μου γνώμη ποτέ δεν παύει κανείς να μαθαίνει) όταν ο τώρα «νεοεμφανισθείς» Carlos Salinas de Gortari (που είχε τότε εκλεγεί πρόεδρος του Μεξικού χάρη σε μια άνευ προηγουμένου εκλογική απατή) είχε τη λαμπρή ιδέα να πραγματοποιήσει τις μεταρρυθμίσεις αυτές που θα σήμαιναν την πλήρη αφαίρεση των δικαιωμάτων των αγροτών πάνω στη γη τους.

Η επίδραση πάνω στις ζαπατιστικές κοινότητες ήταν τουλάχιστον καταιγιστική. Για εμάς (προσέξτε ότι δεν διαχωρίζω πια τον EZLN από τις κοινότητες των ιθαγενών) η γη δεν είναι ένα ακόμα εμπόρευμα, έχει Θρησκευτικές, πολιτιστικές και ιστορικές προεκτάσεις που δεν είναι ώρα να αναλύσω. Εξ ου και σύντομα η υπάρχουσα δυναμική μας αυξήθηκε με γεωμετρικούς ρυθμούς.

Και όχι μόνο αυτή. Αυξήθηκε και η εξαθλίωση και μαζί της οι θάνατοι κυρίως των παιδιών κάτω των 5 έχων. Εξαιτίας της αποστολής μου, είχα αναλάβει τότε τη ραδιοφωνική κάλυψη των εκατοντάδων πια κοινοτήτων, και δεν περνούσε μέρα χωρίς να αναφερθεί ο θάνατος ενός αγοριού, ενός κοριτσιού, μιας μάνας. Σαν να 'χαμε πόλεμο. Μετά πια καταλάβαμε ότι είχαμε πράγματι πόλεμο. Το νεοφιλελεύθερο μοντέλο που ο Carlos Salinas de Gortari τόσο ψύχραιμα και κυνικά εφάρμοσε εναντίον μας, ήταν για μας ένας πραγματικός πόλεμος αφανισμού, μια γενοκτονία, δεδομένου ότι ολόκληρα χωρία ιθαγενών καθαρίζονταν. Γι' αυτό και εμείς ξέρουμε πολύ καλά τι λέμε όταν μιλάμε για τη «βόμβα του νεοφιλελευθερισμού».

Φαντάζομαι (σίγουρα θα υπάρχουν σοβαροί διανοούμενοι που θα έχουν κάνει λεπτομερή ανάλυση και καταγραφή του θέματος) ότι τα παραπάνω θα συνέβαιναν σε όλες τις κοινότητες ιθαγενών του Μεξικού, αλλά εμείς διαφέραμε στο ότι ήμασταν οπλισμένοι και έτοιμοι για πόλεμο. Όπως λέει και ο Mario Benedetti σε ένα του ποίημα, δεν μπορεί κανείς να κάνει πάντα αυτό που θέλει, έχει όμως το δικαίωμα να μην κάνει αυτό που δεν θέλει. Κι εμείς δεν θέλαμε να πεθάνουμε... Η μάλλον δεν θέλαμε να πεθάνουμε έτσι.

Έχω ήδη αναφερθεί στη σημασία που έχει για μας η μνήμη. Κατά συνέπεια, ο θάνατος από λήθη ήταν (και είναι) για μας ο χειρότερος δυνατός θάνατος. Ξέρω ότι αυτό που θα πω μπορεί να ακουστεί τραβηγμένο και ότι πολλοί θα ανιχνεύσουν σ' αυτό μαρτυρολογικά κατάλοιπα, αλλά πρέπει να ξεκαθαρίσω το εξής: Βρισκόμασταν ενώπιον μιας επιλογής, όχι όμως ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο, παρά ανάμεσα σε δύο είδη θανάτου. Η απόφαση που πάρθηκε, συλλογικά και κατόπιν συζήτησης με καθέναν από τους δεκάδες χιλιάδες τότε ζαπατίστας, ανήκει πια στην ιστορία και ήταν αυτή που δημιούργησε την σπίθα το πρωινό εκείνο της 1ης Ιανουαρίου του 1994.

Μμμ... Μου φαίνεται ότι ξεφεύγω από το θέμα, που δεν είναι άλλο από το να σας γνωστοποιήσω την απόφαση μας να «θανατώσουμε» τις ζαπατιστικές «Aguascalientes». Και όχι μόνο να σας το γνωστοποιήσω, αλλά και να προσπαθήσω να σας εξηγήσω γιατί. Κάντε όμως λίγη υπομονή και συνεχίστε να διαβάζετε.

Ο ένας πάνω στον άλλο, ξεκινήσαμε το πρωινό εκείνο του 1994. Βέβαιοι μόνο για δύο πράγματα. Το ένα ήταν ότι θα μας έκαναν κομμάτια και το άλλο ήταν ότι το γεγονός αυτό θα προσέλκυε την προσοχή καλών ανθρώπων απέναντι σε ένα έγκλημα που, αν και τελούταν σιωπηλά και μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, ήταν αιματηρό. Μιλώ φυσικά για τη γενοκτονία χιλιάδων οικογενειών ιθαγενών του Μεξικού.

Μπορεί έτσι όπως το λέω να ακούγεται σαν να πηγαίναμε για μάρτυρες, να θυσιαστούμε για να σώσουμε άλλους. Αν έλεγα κάτι τέτοιο όμως θα ήταν ψέμα. Γιατί, αν και βλέποντας το ψυχρά δεν είχαμε καμία πιθανότητα στρατιωτικής υπέροχης, η καρδιά μας δεν σκέφτηκε ούτε στιγμή το θάνατο, παρά μόνο τη ζωή και, δεδομένου ότι ήμασταν (και είμαστε) ζαπατίστας, που αμφισβητούμε ακόμη και τους ίδιους μας τους εαυτούς, σκεφτόμασταν ότι μπορεί και να κάνουμε λάθος στην εκτίμησή μας ότι θα μας έκαναν κομμάτια, και ότι ίσως και να ξεσηκωνόταν ολόκληρος ο μεξικάνικος λαός. Η αμφιβολία μας όμως, για να είμαι ειλικρινή, ποτέ δεν έφτασε σε σημείο που θα μας επέτρεπε να φανταστούμε αυτό που τελικά συνέβη.

Κι αυτό που τελικά συνέβη ήταν αυτό ακριβώς που οδήγησε στη δημιουργία του πρώτου «Aguascalientes» και εν συνεχεία αυτών που ακολούθησαν. Νομίζω πως δεν είναι απαραίτητο να επαναλάβω τι ακριβώς έγινε. Είμαι σχεδόν σίγουρος (πράγμα σπάνιο για μένα) πως όλοι όσοι διαβάζουν αυτές τις γραμμές με τον έναν ή τον άλλον τρόπο έπαιξαν κάποιο ρόλο σ' αυτό που έγινε.

Κάντε λοιπόν μια προσπάθεια να μπειτε στη θέση μας. Χρονιά ολόκληρα προετοιμαζόμασταν για να ρίξουμε σφαίρες, για να συνειδητοποιήσουμε τελικά ότι αυτό που έπρεπε να ρίξουμε ήταν... λέξεις. Έγινε ακριβώς όπως το γράφω, και η αλήθεια είναι ότι τώρα που το διαβάζω μου φαίνεται σχεδόν φυσικό, σαν τους απλούς συλλογισμούς που μαθαίνουμε στο σχολείο. Ωστόσο, εκείνη την εποχή, πιστέψτε με, δεν ήταν καθόλου εύκολο. Αγωνιστήκαμε πολύ και συνεχίζουμε να το κάνουμε. Φαίνεται όμως πως ένας πολεμιστής ποτέ δεν ξεχνά αυτά που μαθαίνει και, όπως είπα και προηγουμένως, εμείς μάθαμε να ακούμε και να συζητάμε. Έτσι και τότε, η ιστορία, όπως είχε πει δεν θυμάμαι ποιος, κουράστηκε να περπατάει και έκανε κύκλους, και εμείς βρισκόμασταν και πάλι στο σημείο από το οποίο ξεκινήσαμε. Μαθαίναμε.

Μάθαμε, για παράδειγμα, ότι είμαστε διαφορετικοί και ότι υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί, τόσο από εμάς όσο και μεταξύ τους. Εν ολίγοις, σχεδόν αμέσως μετά τις βόμβες (ή μάλλον «ρουκέτες» όπως βιάστηκαν να διευκρινίσουν οι διάφοροι παρατρεχάμενοι διανοούμενοι

κριτικάροντας τις αναφορές του Τύπου που μίλαγαν για «βομβαρδισμούς των ιθαγενικών κοινοτήτων»), βομβαρδιστήκαμε από ένα πλήθος που μας έκανε να σκεφτούμε ότι ίσως τελικά θα ήταν καλύτερα να μας είχαν κάνει σκόνη.

Ένας σύντροφος αγωνιστής χρησιμοποίησε έναν πολύ ζαπατιστικό χαρακτηρισμό, τον Απρίλη του 1994. Ήρθε να μου αναφέρει την άφιξη ενός караβανιού της «κοινωνίας των πολιτών». Τον ρώτησα πόσοι ήταν (έπρεπε άλλωστε κάπου να τους βολέψουμε) και ποιοι (δεν ρωτούσα φυσικά το όνομα του καθενός, αλλά σε ποια οργάνωση ή ομάδα ανήκαν). Ο αντάρτης ζύγισε πρώτα την ερώτηση μου και κατόπιν την απάντηση του. Πράγμα που πήρε κάποιο χρόνο, Γι' αυτό κι εγώ άναψα την πίπα μου. Αφού το καλοσκέφτηκε ο σύντροφος είπε: «Είναι ένα μπούγιο και ένας χαβαλές». Νομίζω δεν είναι απαραίτητο να αναλύσω την ποσότητα που υποδηλώνει ο επιστημονικός όρος «μπούγιο», πρέπει όμως να διευκρινίσω πως με τον όρο «χαβαλές» ο αντάρτης δεν αποδοκίμαζε ούτε προσπαθούσε να μου μεταφέρει την κατάσταση αυτών που μόλις είχαν φτάσει, αλλά τη σύνθεση της ομάδας. «Τι πάει να πει χαβαλές;» τον ρώτησα. «Ναι», απάντησε, «είναι... απ' όλα, είναι... είναι χαβαλές», κατέληξε, επιμένοντας αφού δεν υπήρχε όρος που να μπορεί πιο ολοκληρωμένα να συμπεριλάβει το πλήθος που είχε εισβάλει στην εξεγερμένη μας γη. Η εισβολή επαναλήφθηκε ξανά και ξανά. Κάποιες φορές ήταν πραγματικό ένα μπούγιο, άλλοτε πάλι δύο η περισσότεροι. Πάντα όμως ήταν, για να χρησιμοποιήσω το νεολογισμό του αντάρτη, «χαβαλές».

Διαισθανθήκαμε τότε λοιπόν ότι δεν υπήρχε άλλος τρόπος.

Είχαμε πολλά να μάθουμε και έπρεπε να τα μάθουμε όσο το δυνατόν περισσότεροι. Κάπως έτσι γεννήθηκε η ιδέα ενός σχολείου όπου εμείς θα ήμασταν οι μαθητές και ο «χαβαλές» θα ήταν ο δάσκαλος. Έτσι και έγινε τον Ιούνιο του 1994 (σαν να λέμε αργήσαμε λίγο να συνειδητοποιήσουμε τι έπρεπε να μάθουμε) οπότε ήταν πια έτοιμη προς δημοσίευση και η «Δεύτερη διακήρυξη της Selva Lacandonia»[4] που καλούσε στο σχηματισμό της «Εθνικής Δημοκρατικής Συνέλευσης» (CND).

Η πορεία σχηματισμού της CND είναι άλλη ιστορία και την αναφέρω απλώς και μόνο για να σας τοποθετήσω στο χρόνο και το χώρο. Χώρος. Ναι, λοιπόν, αυτό ήταν μέρος των... μαθησιακών μας προβλημάτων. Χρειαζόμασταν δηλαδή ένα χώρο για να μάθουμε να ακούμε και να μιλάμε με το πλήθος αυτό που εμείς ονομάζαμε «κοινωνία των πολιτών». Ήταν τότε λοιπόν που γεννήθηκε η ιδέα της δημιουργίας ενός χώρου ονόματι «Aguascalientes» που θα λειτουργούσε σαν βάση της CND στη μνήμη του «συνεδρίου των επαναστατικών μεξικανικών δυνάμεων» της δεύτερης δεκαετίας του 20ού αιώνα). Αλλά η ιδέα των «Aguascalientes» δεν περιοριζόταν σε αυτό. Αυτό που εμείς θέλαμε ήταν ένας χώρος διαλόγου με την «κοινωνία των πολιτών». Και λέγοντας «διάλογο» εννοώ και το να μάθεις να ακούς και να μιλάς με τον άλλο.

Ωστόσο, ο χώρος «Aguascalientes» είχε γεννηθεί στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης πολιτικής συγκυρίας, και πολλοί υπέθεσαν, όταν αυτή έπαυε να ισχύει, ότι έπαυε να έχει νόημα και η ύπαρξη του «Aguascalientes». Ήταν πολύ λίγοι αυτοί που επέστρεψαν τελικά στο «Aguascalientes» της Guadalupe Terpeyas. Μετά πια και την προδοσία του Zedillo της 9ης Φεβρουαρίου του 1995, το «Aguascalientes» καταστράφηκε σχεδόν ολοσχερώς από το στρατό. Στη θέση του εγκαταστάθηκε ένα στρατόπεδο.

Όμως αν κάτι χαρακτηρίζει τους ζαπατίστας, αυτό είναι η επίμονη (βλακεία θα την έλεγαν κάποιοι). Έτσι, πριν καν περάσει ένας χρόνος, καινούργια «Aguascalientes» ξεφύτρωσαν σε

διάφορα σημεία του εξεγερμένου εδάφους: Oventik, La Realidad, La Garrucha, Roberto Barrios, Morelia. Τότε λοιπόν πράγματι τα «Aguascalientes» υπήρξαν αυτό που πραγματικό έπρεπε να είναι. Σημεία συνάντησης και διάλογου με την εγχώρια και διεθνή «κοινωνία των πολιτών». Πέραν του ότι αποτέλεσαν βάσεις σημαντικών πρωτοβουλιών που έμειναν στην ιστορία του κινήματος, ήταν και ένας καθημερινός χώρος συνάντησης των ζαπατίστας με την «κοινωνία των πολιτών».

Και όχι μόνο. «Aguascalientes» δημιουργήθηκαν και σε άλλα σημεία της εθνικής επικρατείας (τώρα μου έρχονται στο μυαλό το Casa de Lago, που ιδρύθηκε από την CLETA[5], και προσφάτως το Ojo de Agua στην πανεπιστημιούπολη του UNAM - αμφότερα στην πόλη του Μεξικού) αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο (στη Μαδρίτη της Ισπανίας το πιο πρόσφατο). Οι άνθρωποι που έστησαν και κράτησαν ζωντανούς αυτούς τους χώρους δεν πρέπει να νιώθουν και πολύ χαρούμενοι διαβάζοντας ότι εμείς οι ζαπατίστας αποφασίσαμε το θάνατο των «Aguascalientes». Αλλά δεν θα κάνουν κυλά να θυμώσουν, μιας και για τους ζαπατίστας δεν υπάρχουν στείροι θάνατοι.

Σας έλεγα νωρίτερα ότι εμείς προσπαθήσαμε να μάθουμε από τις συνεντεύξεις μας με την εγχώρια και διεθνή κοινωνία των πολιτών. Το ίδιο όμως περιμέναμε και από αυτή. Το κίνημα των ζαπατίστας τρέφεται, μεταξύ άλλων, και από την απαίτηση για σεβασμό, τον οποίο απ' ότι φάνηκε δεν παίρναμε πάντοτε. Και δεν εννοώ ότι δεχθήκαμε προσβολές - ή τουλάχιστον όχι σκόπιμα. Το πρόβλημα όμως είναι ότι για μας η λύπηση είναι βρισιά και η ελεημοσύνη χαστούκι. Κι αυτό γιατί, παράλληλα με τη δημιουργία και λειτουργία αυτών των χώρων συνάντησης που ονομάστηκαν «Aguascalientes», διατηρήθηκε σε τμήματα της «κοινωνίας των πολιτών» αυτό που εμείς ονομάζουμε το «σύνδρομο της σταχτοπούτας».

Από το μπαούλο των αναμνήσεων βγάζω αυτά τα αποσπάσματα από ένα γράμμα που έγραψα πριν από εννέα χρόνια και πλέον. «Δεν τους κατηγορούμε για τίποτε (αυτούς από την «κοινωνία των πολιτών» που έρχονται να επισκεφτούν τις κοινότητες των ζαπατίστας), ξέρουμε ότι ρισκάρουν πολλά με το να έρχονται εδώ να μας δουν και να προσφέρουν βοήθεια στους πολίτες αυτής της μεριάς του κόσμου. Δεν είναι η δική μας ανικανότητα να ανταποκριθούμε που μας πληγώνει, αλλά το να βλέπουμε στους άλλους αυτό που οι άλλοι βλέπουν, την ίδια ορφάνια ελευθερίας και δημοκρατίας, την ίδια έλλειψη δικαιοσύνης [...] Από όλα όσα αποκόμισαν οι σύντροφοι μας από αυτό τον πόλεμο, εγώ έχω κρατήσει ένα μόνο παράδειγμα "ανθρωπιστικής βοήθειας" προς τους ιθαγενείς της Τσιάπας, που έφτασε πριν από λίγες εβδομάδες. Μια γόβα στιλέτο, χρώματος κόκκινου, εισαγωγής, νούμερο 6 1/2, χωρίς ζευγάρι. Την κουβαλάω πάντα στην τσάντα μου για να θυμίζω στον εαυτό μου, ανάμεσα σε συνεντεύξεις, φωτορεπορτάζ και... θαυμαστές, αυτό που ουσιαστικά αντιπροσωπεύουμε για το μεξικανικό κράτος μετά την 1η Ιανουαρίου. Μια σταχτοπούτα. [...] Αυτοί οι καλοί άνθρωποι με ειλικρινή διάθεση μας στέλνουν μια γόβα στιλέτο, χρώματος κόκκινου, εισαγωγής, νούμερο 6 1/2, χωρίς ζευγάρι, σκεπτόμενοι ότι φτωχοί καθώς είμαστε, θα δεχόμασταν οτιδήποτε, κάθε δυνατή ελεημοσύνη. Πως να πούμε σε όλους αυτούς τους κάλους ανθρώπους ότι όχι, δεν θέλουμε πια να συνεχίσουμε να ζούμε σαν η ντροπή του Μεξικού; Σαν το μέρος αυτό που πρέπει να μακιγιαριστεί για να μην ασχημαίνει το υπόλοιπο. Όχι, δεν θέλουμε πια να ζούμε έτσι.

Αυτό συνέβη τον Απρίλιο του 1994. Πιστέψαμε τότε ότι ήταν ζήτημα χρόνου, ότι ο κόσμος θα καταλάβαινε ότι οι ιθαγενείς ζαπατίστας ήταν αξιοπρεπείς και ότι αυτό που ζητούσαν δεν ήταν ελεημοσύνη, αλλά σεβασμός. Το άλλο κόκκινο γοβάκι ποτέ δεν έφτασε, το ζευγάρι εξακολουθεί να είναι ημιτελές, και στις «Aguascalientes» εξακολουθούν να συσσωρεύονται άχρηστοι υπολογιστές, ληγμένα φάρμακα, εντυπωσιακό ρούχα (για εμάς) που ούτε καν στα

θεατρικά («senas» όπως τα λέμε εδώ) χρησιμοποιούνται, και, φυσικά, παπούτσια χωρίς ζευγάρι. Εξακολουθούν να καταφθάνουν πράγματα από ανθρώπους που είναι σαν να λένε: «Φτωχούληδες, έχετε τόση ανάγκη που σίγουρα κάτι θα χρειάζεστε απ όλα αυτά, άσε που εγώ δεν ξέρω πια πού να τα βάλω».

Και όχι μόνο. Υπάρχει και μια άλλη ελεημοσύνη, πιο ψαγμένη. Μιλώ ασφαλώς για την ελεημοσύνη κάποιων ΜΚΟ και διεθνών οργανισμών. Συνίσταται, χονδρικά, στο να αποφασίζουν αυτοί τι είναι αυτό που χρειάζονται οι κοινότητες και, χωρίς να τις συμβουλευτούν, να επιβάλλουν όχι μόνο συγκεκριμένα προγράμματα αλλά και το χρόνο και τρόπο διεξαγωγής τους. Φανταστείτε την απελπισία μιας κοινότητας ιθαγενών που, ενώ χρειάζεται πόσιμο νερό, της προσφέρεται μια βιβλιοθήκη ή, ενώ χρειάζεται ένα σχολείο για τα παιδιά, δέχεται μια προσφορά για σεμινάρια βοτανολογίας.

Πριν από μερικούς μήνες, ένας διανοούμενος της Αριστεράς έγραφε ότι η κοινωνία των πολιτών πρέπει να κινητοποιηθεί ώστε να επιτευχθεί η εκπλήρωση των συμφωνιών του San Andres[6], γιατί οι ιθαγενείς ζαπατίστας υπέφεραν πολύ. Προσέξτε! Όχι επειδή αυτό θα ήταν το δίκαιο για τους ιθαγενείς του Μεξικού, αλλά για να μην υποφέρουν οι ζαπατίστας από άλλες ελλείψεις.

Για ένα λεπτό. Οι κοινότητες των ζαπατίστας, αν το ήθελαν, θα απολάμβαναν το υψηλότερο βιοτικό επίπεδο στη Λατινική Αμερική. Φανταστείτε το ποσό των χρημάτων που θα ήταν διατεθειμένη να πληρώσει η κυβέρνηση προκειμένου να εξασφαλίσει την παράδοση μας και μερικές φωτογραφίες ή διαφημιστικό σποτάκια όπου ο Fox ή η Martita θα ευλογούν τα γένια τους ενώ η χώρα διαλύεται στα χέρια τους. Και τι δε θα έδινε ο «νεοεμφανισθείς» Carlos Salinas de Gortari για μην τελειώσει τη θητεία του με το βάρος των δολοφονιών των Colosio[7] και Ruiz Massieu[8] αλλά με ένα στιγμιότυπο υπογραφής εκεχειρίας με τους ζαπατίστας και παράδοσης από τον υποδιοικητή Marcos των όπλων (που του έδωσε ο θεός;) τα οποία κόντεψαν να καταστρέψουν το μεξικάνικο λαό. Πόσα αλήθεια θα μπορούσε να διαθέσει ο Zedillo[9] προκειμένου να καλύψει την οικονομική κρίση, στην οποία βύθισε ολόκληρη τη χώρα, με την εικόνα μιας θριαμβευτικής εισόδου στη Realidad; Πόσα «ψίχουλα» θα ήταν διατεθειμένος να πετάξει ο Albores για να δεχτούν οι ζαπατίστας την προσωρινή «επαναδημότευση» που επέβαλε κατά την κωμικοτραγική του θητεία;

Όχι. Προσφορές εξαγοράς της συνείδησης τους έχουν δεχθεί πολλές οι ζαπατίστας και, παρ' όλα αυτά, συνεχίζουν να αντιστέκονται, μετατρέποντας τη φτώχεια τους -για όσους είναι πρόθυμοι να ανοίξουν τα μάτια τους- σε παράδειγμα αξιοπρέπειας και γενναιοδωρίας. Γιατί αν εμείς οι ζαπατίστας λέμε «όλα για όλους, τίποτε για εμάς», είναι επειδή το βιώνουμε. Η συνταγματική αναγνώριση των δικαιωμάτων και του πολιτισμού των ιθαγενών και η βελτίωση των συνθηκών ζωής τους πρέπει να ισχύσει για όλους τους ιθαγενείς του Μεξικού και όχι μόνο για τους ζαπατίστας. Η δημοκρατία, η ελευθερία και η δικαιοσύνη, όπως εμείς τα εννοούμε, είναι για όλους τους Μεξικάνους, όχι μόνο για εμάς.

Χρειάστηκε αρκετές φορές να επιμείνουμε και να υπενθυμίσουμε ότι η αντίσταση των κοινοτήτων των ζαπατίστας δεν στοχεύει στην απόσπαση οίκτου μα σεβασμού. Εδώ λοιπόν, τώρα, η φτώχεια είναι ένα όπλο που επελέγη από τους λαούς μας για δύο λόγους. Αφενός για να δείξουμε ότι δεν αποζητούμε ανθρωπιστικό ενδιαφέρον και αφετέρου για να κάνουμε σαφές με το ίδιο μας το παράδειγμα ότι μπορούμε να κυβερνάμε και να κυβερνιόμαστε χωρίς το παράσιτο που λέγεται «κυβερνών». Ωστόσο, ούτε η αντίσταση ως τρόπος αγώνα είναι το θέμα αυτού του κειμένου.

Η υποστήριξη που ζητάμε προορίζεται για τη δημιουργία μιας μικρής γωνιάς του κόσμου όπου θα χωράνε όλοι οι κόσμοι.

Πρόκειται λοιπόν για μια πολιτική υποστήριξη και όχι για ελεημοσύνη.

Αναπόσπαστο μέρος της ιθαγενικής αυτονομίας (που αντικατοπτρίζεται φυσικά στον επονομαζόμενο «νόμο της Cocora»[10] αποτελεί και η ικανότητα αυτοδιαχείρισης, λήψης δηλαδή αποφάσεων για την αρμονική ανάπτυξη μιας κοινωνικής ομάδας. Οι ζαπατιστικές κοινότητες πιστεύουν και επιμένουν σε αυτή την προσπάθεια και έχουν αποδείξει σε πολλές περιστάσεις ότι είναι πιο ικανές να τη φέρουν σε πέρας από όλους αυτούς που ονομάζουν τους εαυτούς τους «κυβερνώντες».

Η υποστήριξη προς τις ζαπατιστικές κοινότητες δεν θα έπρεπε να βιώνεται σαν βοήθεια σε πνευματικά ανάπηρους που δεν ξέρουν καλά-καλά τι θέλουν (και κατά συνεπεία πρέπει να τους το πει κάποιος άλλος) ή σε παιδάκια που πρέπει να τους πούνε τι πρέπει να φάνε, πότε και πώς, που πρέπει να μάθουν τι πρέπει να λένε και να σκέφτονται (αν και αμφιβάλλω κατά πόσο ακόμη και τα παιδιά ανέχονται πλέον τέτοια αντιμετώπιση). Και είναι ακριβώς αυτή η αντιμετώπιση ορισμένων ΜΚΟ και πολλών χρηματοδοτικών οργανώσεων για προγράμματα των κοινοτήτων.

Οι ζαπατιστικές κοινότητες έχουν την ευθύνη των προγραμμάτων (και είναι πολλές οι ΜΚΟ που μπορούν να το επιβεβαιώσουν), αυτές τα βάζουν μπρος, έτσι τα καθιστούν παραγωγικά και τα βελτιώνουν οι συλλογικότητες και όχι τα άτομα. Αυτός που βοηθά κάποια ή περισσότερες ζαπατιστικές κοινότητες στηρίζει όχι μόνο την υλική βελτίωση των συνθηκών ζωής μιας ομάδας ανθρώπων αλλά και ένα σκοπό πολύ πιο απλό μα και απαιτητικό. Τη δημιουργία ενός καινούργιου κόσμου, όπου χωράνε πολλοί κόσμοι, όπου η ελεημοσύνη και η λύπηση θα είναι σαν να βγήκαν από βιβλίο επιστημονικής φαντασίας ή από ένα παρελθόν άχρηστο και διόλου αξιομνημόνευτο.

Με το θάνατο των «Aguascalientes» επιδιώκουμε και το θάνατο του «συνδρόμου της σταχτοπούτας» καθώς και του πατερναλισμού που επιδεικνύουν κάποιες ΜΚΟ, εγχώριες και μη. Τουλάχιστον όσον αφορά στους ζαπατίστας, που πια δεν θα δεχθούν περισσεύματα και δεν θα επιτρέψουν την επιβολή προγραμμάτων.

Για όλους αυτούς και κάποιους άλλους λόγους που θα φανούν στη συνέχεια, στις 8 Αυγούστου του 2003, στα γενέθλια της πρώτης «Aguascalientes», θα πεθάνουν οριστικά οι «Aguascalientes». Η γιορτή (γιατί κάποιοι θάνατοι πρέπει να γιορτάζονται) θα λάβει χώρα στο Oventik και καλεσμένοι είναι όλοι όσοι και όσες αυτά τα δέκα χρόνια υποστήριξαν και υποστηρίζουν τις εξεγερμένες κοινότητες, είτε με προγράμματα, είτε με κατασκηνώσεις της ειρήνης, είτε με караβάνια, είτε με την προσοχή τους, είτε με το συντροφικό τους λόγο, με οποιονδήποτε τέλος πάντων τρόπο, εκτός από την ελεημοσύνη και τη λύπηση.

Στις 9 Αυγούστου του 2003 θα γεννηθεί κάτι καινούργιο. Αλλά γι' αυτό θα σας πω. περισσότερα αύριο, ή μάλλον σε λιγάκι, γιατί τώρα, εδώ στα βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού, την αξιοπρεπή γωνιά της χώρας, την εξεγερμένη γη, το καταφύγιο των παραβατών του νόμου (συμπεριλαμβανομένου και του νόμου της βαρύτητας) και κομματάκι της μεγάλης παγκόσμιας σπαζοκεφαλιάς της εξέγερσης για την ανθρωπότητα και ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό, ξημερώνει...

Συνεχίζεται...

Από τα Βουνά του νοτιοανατολικού Μεξικού subcomandante insurgente Marcos Μεξικό, Ιούλιος του 2003

[1] Στις 20 Φεβρουαρίου του 1994 πραγματοποιούνται στον καθεδρικό ναό του Son Cristobal de Itá s Cosos συνομιλίες- ανάμεσα στον EZLN και την κυβέρνηση. Στις συνομιλίες αυτές συμμετείχαν 19 απεσταλμένοι του EZLN (18 ιθαγενείς και ένας μιγάς) οι οποίοι Βρίσκονταν υπό την προστασία εκατοντάδων πολιτών που σχημάτιζαν αλυσίδες γύρω τους. Ο EZLN έθεσε 34 αιτήματα που αφορούσαν ολόκληρο τον πληθυσμό. Οι συνομιλίες τερματίστηκαν στις 2 Μάρκου του 1994. Μετά από τρεις μήνες συνελεύσεων στις εξεγερμένες ζαπατιστικές περιοχές η απάντηση των ζαπατίστας στις κυβερνητικές προτάσεις ήταν ένα ηχηρό «όχι».

[2] Ιθαγενικοί λαοί της Τσιάπας: Οι ομιλούμενες γλώσσες της Τσιάπας συμφωνά με στοιχεία του 1995 είναι οι ακόλουθες: Tojolabal, Tzeltal, Cho'i, Chiapachuj, Jakalteko. Kachikel, Kanjob'al, Lacandon, Mam, Mooho, Tzotzil, Zoque.

[3] Με τα λόγια τον ίδιων των ζαπατίστας: ένας χώρος για να μάθουμε να ακούμε και να μιλάμε με το πλήθος αυτό που εμείς ονομάζαμε «κοινωνία των πολιτών». Ήταν τότε λοιπόν που γεννήθηκε η ιδέα της δημιουργίας ενός χώρου ονόματι «Aguascalientes»

[4] Στη διακήρυξη αυτή, που δημοσιεύθηκε 6 μήνες μετά το ξέσπασμα της εξέγερσης της 1ης Ιανουαρίου του 1994, αναγνωρίζεται το γεγονός ότι η κοινωνική κινητοποίηση αναχαίτισε τον πόλεμο και καλείται η CND σε πρώτο εθνικό διάλογο. Αυτός πραγματοποιήθηκε στην Guadalupe Terreyas με τη συμμετοχή 6.000 ατόμων. «Αυτή η επανάσταση δεν θα καταλήξει σε μια νέα τάξη. τμήμα τάξης η ομάδας στην εξουσία, αλλά σε ένα χώρο πολιτικού αγώνα, ελεύθερο και δημοκρατικό». (2η διακήρυξη της Selva Lacandona).

[5] CLETA: Ελεύθερο Κέντρο θεατρικής και Καλλιτεχνικής Έκφρασης. Λενινιστική καλλιτεχνική ομάδα.

[6] Συμφωνίες που υπογράφηκαν στις 16 Φεβρουαρίου του 1996 στο San Andres Sacamch'en de los Pobres ανάμεσα στην κυβέρνηση του Μεξικού και τον EZLN μετά από πολύμηνες συνομιλίες. Ο EZLN δηλώνει ότι είναι ένα πρώτο θετικό βήμα αλλά θα συνεχίσει να αγωνίζεται μέχρι να ικανοποιηθούν όλα τα αιτήματα των ιθαγενικών πληθυσμών, αναγνωρίζοντας ότι δεν έχει επιλυθεί το μεγάλο αγροτικό πρόβλημα ούτε βέβαια το ζήτημα της μεταρρύθμισης του άρθρου 27 του συντάγματος, της- κατάργησης δηλαδή του δικαιώματος στην κοινοτική γη. Οι συμφωνίες αυτές αφορούσαν την αναγνώριση από το σύνταγμα του δικαιώματος της αυτονομίας των ιθαγενικών λαών και τη δημιουργία ενός νέου νομικού πλαισίου που να εγγυάται τα πολιτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά τους δικαιώματα. Στις 19 Σεπτεμβρίου του 1996 οι συνομιλίες διακόπτονται.

[7] Luis Donald Colosio Murrieta: υποψήφιος πρόεδρος με το PRI. Δολοφονήθηκε κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας το 1994.

[8] Ruiz Massieu: Γενικός γραμματέας του τότε κυβερνώντος κόμματος PRI ο οποίος δολοφονήθηκε το Σεπτέμβριο του 1994. Για τη δολοφονία καταζητείται ως ηθικός αυτουργός ένας βουλευτής του ίδιου κόμματος.

[9] Ernesto Zedillo Ponce de Leon: Πρόεδρος του Μεξικού την περίοδο 1994-2000.

Υποστηρίχθηκε από το PRI. Οι εκλογές διεξήχθησαν μέσα σε κλίμα καχυποψίας (μετά τις δολοφονίες δύο στελεχών του κόμματος του) και έντονης διαφθοράς.

[10] Ley Cocora: Πρόταση νόμου που υπέβαλε η Επιτροπή Ομόνοιας και Ειρήνευσης (COCOPA), η οποία αποτελούταν από μέλη όλων των κοινοβουλευτικών κομμάτων και είχε ως στόχο την ένταξη των συμφωνιών του San Andres στο μεξικάνικο σύνταγμα.